

Historické základy environmentalizmu a environmentálneho práva (LIII.)

Anthrôpos zoon politikon/Človek je spoločenský živočích.
Aristoteles (384 - 322 pred n. l.)

Stovky miliónov rokov k Adamovi

Už počas antropogenézy v rámci hominizácie a sapiencie ľudia a ich predchodcovia začali ovplyvňovať najskôr zberom a lovom svoj environment do takej miery, že okrem nepriaznivých zmien prírodných podmienok boli aj z tohto dôvodu

Proconsul africanus

nútení migrovať, hľadať si vhodnejšie životné prostredie. Spočiatku išlo o obživu, neskoršie aj o bezpečné budované bydlisko a prírodné suroviny na zhotovovanie zbraní a nástrojov. Napriek tomu, že štádiová teória o vývoji človeka (polopica - opica - ľudoop/australopitek - opočlovek/archantrop - pračlovek/paleoantrop - človek/neantrop) sa už považuje za prekonanú, vplyv primátov v rôznych stupňoch vývoja a na rozličných miestach Zeme na zmeny životného prostredia nemožno poprieť; v súčasnosti už v globálnom rozsahu hlavne vplyvom posledného zachovaného poddruhu rodu Homo - dnešného človeka. K zmenám environmentu a k vyhynutiu viacerých druhov trefohorných a štvrtihorných živočíchov však určite prispeli aj jeho predchodcovia alebo súkmeňovci, aj keď možno nie do takej miery ako prírodné javy. Tie sa určite podieľali aj na ich vyhynutí, ale aj naopak, na vzniku a vývoji života na Zemi. Najnovšie výskumy v Národnom parku Etosha a ďalšie v Namíbii dokonca preukazujú posun zrodu prvých najjednoduchších mohobunkovcov do obdobia pred 760 mil. rokov, teda viac o 200 mil. rokov než sa doteraz predpokladalo (na vznik cicavcov asi pred 220 - 210 mil. rokov bolo teda potrebných pre Stvoriteľa cca 540 mil. rokov; druhov podobným súčasným cicavcom so vznikom asi pred 125 mil. rokov až 635 mil. rokov). Tým sa posúva dozadu celkovo aj vznik ríše Animalia, ktorej vývoj ovplyvnili najmä zmeny klímy, púšťnatenie, zaladnenie, potopy, požiare, dopad asteroidov, radiácia, zvýšený obsah metánu v atmosfére (v určitých obdobiach len bylinožravce ročne vyprodukovali až 10 miliárd kg tohto plynu; v súčasnosti hrozí jeho enormné uvoľnenie rozmrznutím permafrostu), kontinentálny drift, transgresia a regresia mora, sopečná činnosť, pomerne rýchle radikálne zmenšenie rozlohy lesov, ohrozenie mikroorganizmami, väčšia adaptabilita alebo konkurencieschopnosť iných živočíchov, napríklad hľodavcov. V zlomku času existencie života na Zemi sa k týmto prírodným javom pridal ďalší - človek. Jeho schopnosti síce ničia jeho vlastný environ-

ment a pričinnili sa už aj o vyhynutie množstva chordátov, vrátane viacerých druhov primátov a ostatných druhov ľudí, pričom jeho správanie nezodpovedá ohrozeniu jeho bytia. Poznatky o samom sebe a životnom prostredí sú stále pre jeho zachovanie a vlastné prežitie posledného poddruhu rodu Homo úplne nedostatočné. Veď dodnes ešte ani nevieme, či sa primáty vyvinuli z hmyzožravcov na stromoch (arboreálna hypotéza) alebo na zemi (terestriálna hypotéza). Ak teda niekto povie, že sme zlezli zo stromov, nemusí to byť pravda, ak niekto povie, že život na Zemi vznikol za starozákonné dva dni tiež nie (piaty a šiesty deň Genesis museli trvať zrejme metaforicky každý asi po 380 mil. rokov). Faktom ostáva, že z dnešných zvyšných 53 rodov primátov s 211 druhmi, s ktorými sa rezolútne odmietame čo i len priravnávať (v mnohých krajinách však neodmietaťme ich konzumáciu skoro ako prejav inak potláčaného „kanibalizmu“), väčšina žije na stromoch, kde si ľahšie hľadá potravu (plody, listy, hmyz) a cíti sa bezpečnejšie pred predátormi. Desiatky druhov ľudoopov a opočlovek však zanechávajú svoju stopu prevažne na zemi. Väčšiu alebo menšiu (absolútne i relatívne) v environmente ešte viac pralúdia a hlavne dnešní ľudia. Tých od paleocenných typických paromomyoidných plesiadapoidovcov (napríklad Plesiadapis tricuspidens Gervais, 1877 z Francúzska a následne ďalších 14 druhov, žijúcich koncom paleocénu od Európy cez Grónsko po Severnú Ameriku; Carpolestes simpsoni Bloch and Gingerich, 1998 z amerického Wyomingu) delí asi 58 - 56 mil. rokov, od najstarších paleocenných celistvosobližných okálloidných primátoidov (Altialsius koulchii Sigé et al., 1990 z Maroka) asi 57 mil. rokov, od paleocénno-eocenných celistvosobližných omomyovitých primátoidov (napríklad euroázijských Teilhardina asiatica Ni et al., 2004 a T. belgica Teilhard de Chardin, 1927, amerických T. americana Bown, 1976 a T. magnoliana Beard, 2008) asi 56 - 46 mil. rokov, odčlenených od eocenných azibiovitých bazálnych členitvosobližných primátoidov (napríklad Azibius trerki Sudre, 1975 a Algeripithecus minutus Godinot&Mahboudi, 1992 z alžírkej formácie Glib Zegdou), od najstarších eocenných celistvosobližných simiasovitých primátov (napríklad Eosiamias centennicus Beard et al., 1994 a E. sinensis Beard et al., 1996 z Číny; Bahinia pondaungensis Jaeger et al., 1999 z Barmy) asi 45 - 40 mil. rokov, od eocénno-oligocenných archaických antropoidných primátov (napr. Proteopithecus sylviae Simons, 1989 z egyptského Fajjúmu, Afrasia djdjidiae Chaimanee et al., 2012 z Barmy, Siamopithecus eoacaenus Chaimanee et al., 1997 z thajského Krabi) asi 38 - 33 mil. rokov, od úzkonosých oligopittekoidovcov (napríklad Oligopithecus savagei Simons, 1962 a Catopithecus browni Simons, 1989 z Egypta) asi 37 - 33 mil. rokov, od oligocenných úzkonosých proplipittekoidovcov (napríklad Aegyptopithecus zeuxis Simons, 1965 a Propitopithecus chirobates Simons, 1965 tiež z egyptského Fajjúmu) asi 30 - 28 mil. rokov, od medzičlánku medzi opicami a ľudoopmi (Saadanius hijazensis Zalmout et al., 2010 zo Saudskej Arábie neďaleko Mekky) asi 28 - 24 mil. rokov, od miocénneho bezchvostého hominoida (Proconsul africanus Hopwood, 1933) asi 23 - 14 mil. rokov a od jedného z možných predkov súčasných ľudoopov/hominidov - keňa-piteka (Kenyaipithecus wickeri Leakey, 1962 z Kene) asi 14 mil. rokov.

Uplynulo iba sedem miliónov rokov od vzniku prvého hominida?

Trvalo asi 7 mil. rokov, kým sa po keňapitekovi objavil v Čade prvý známy hominid (Sahelantropus tchadensis Brunet et al., 2002) a ďalších vyše 4,5 mil. rokov vo východnej Afrike prvý známy hominid - človek zručný (Homo habilis Leakey et al., 1964) z Olduvai v Tanzánii (tu koexistoval s hominidom Paranthropus boisei Leakey, 1959) a jeho súkmeňovci z Turkanskej kotliny v Keni - človek turkanský (Homo rudolfensis Alexeev, 1978) a človek pracujúci (Homo ergaster Groves&Mazak, 1975), ktorý opustil Afriku, aby sa z neho vyvinuli človek vzpriamený (Homo erectus Dubois, 1892 už pred 1,9 - 1,5 mil. rokov žijúci v Číne) a mladší (pre dnešné ľudstvo rozhodujúci) človek heidelbergský (Homo heidelbergensis Schoetensack, 1908). Kým tento druh osídlil environment od Južnej Afriky po Veľkú Britániu až Čínu, Vietnam a Indonéziu, jeho údajný fylogenetický nástupca - človek predchodca (Homo antecessor Bermúdez de Castro et al., 1997) podľa nálezov zatiaľ len Pyrenejský polostrov, využívajúc nástroje oldowanu a acheulénu. Fosilné zvyšky prvých hominidov s bazaltovými a rohovcovými nástrojmi spred 2,3 mil. rokov však objavili v roku 1994 v etiópskej hadarskej lokalite Makaamitalu, ďalšie spred 2 mil. rokov v roku 1996 pri eritrejskom meste Asmara v Danakilskej púšti. V tom čase už primáty obývali Zem asi 55 mil. rokov.

Z rodu Homo prežil len jeden poddruh

Za zvyšných 2 mil. rokov rod Homo vplyvom kultúrnej tvorby preukázal svoju environmentálnu adaptabilitu a životaschopnosť s dominanciou jediného zvyšného poddruhu s počtom vyše 7 miliárd jedincov, ktorí nelikvidujú len iné živočíchov, ale sa priamym zabíjaním (vo vojnách, povstaniach, revolúciách, genocídami, democídami, vraždami, ..., samovraždami) alebo nepriamo (zamedzením prístupu k vhodnému a bezpečnému environmentu, umožňujúcemu uspokojovať základné biologické potreby, ako aj nezvládnutím moderných technológií) redukovujú tiež navzájom. Pritom pravdepodobne ešte pred 15 000 rokmi koexistoval s ďalšími

Hirošima 6. augusta 1945 (do 5 rokov asi 271 tis. obetí)

Mongolli Tímúra Chromého/Tamerlána (1336 – 1405) ničia Mikrit a stavajú vežu z hláv jeho obyvateľov

tromi druhmi rodu Homo, z ktorých sa dva zrejme vyvinuli ako „pygmoidi“ v stiesnených ostrovných podmienkach indonézskeho ostrova Flores (človek floreský nazývaný Ebu Gogo pravdepodobne so súkmeňovcom na Sumatre, tradovaného ako Orang Pendek) a mikronézskeho ostrova Palau (človek palauský). Tretí človek neandertálsky (včasný – protoneandertálec pred 230 000 – 80 000 rokmi, klasický pred 80 000 – 40 000 rokmi, neskorý/prechodný pred 40 000 – 24 000 či ešte pred 15 000 rokmi) z Euroázie od Gibraltaru a Pontnewydu/Bontnewydu vo Walese (už pred 200 000 – 175 000 rokmi) až po Uzbekistan (Tešik-Taš, Obi Rakhmat) bol v roku 1995 znova potvrdený ako samostatný druh, dosahujúci hmotnosť cca 77 kg, výšku 163 cm a kapacitu ľubky až 1 300 – 1 750 cm³, teda väčšou ako Homo sapiens z Omo 2 (1 435 cm³) alebo kromaňonec (cca 1600 cm³). Neandertálec žil v prvotnrodovej spoločnosti, zosnulých pochovával s kvetmi a liečivými bylinami, ich hroby vystielal konármi, ovládal jednoduché liečebné praktiky, prenosne používal oheň, v komunikácii využíval neznámu reč. Dokázal budovať štvoruholnikové kamenné ohrady/obydlia, napríklad už pred 47 600 rokmi pri vchode do francúzskej jaskyne Bruniquel z nalámanej kvapľovej výzdoby. Nevedno či pre človeka rozumného predstavoval konkurenciu alebo s ním koexistoval s možnými prípadmi medzidruhového kríženia bez potomkov. Jedno je isté, že ho neprežil a „len nedávno“ vyhynul tak, ako aj jeho o málo starší africký súkmeňovec človek rodézsky (Homo rhodesiensis Woodward, 1921), ktorý žil v Zambii (Broken Hill/Kabwe) pred 300 000 – 125 000 rokmi a podľa nálezu z Iwo Eleru Shull v Nigérii v roku 1965 dokonca ešte pred 13 000 rokmi. Niektoré archeologické a paleontologické nálezy tak stále preukazujú značné nezrovnalosti vo vývoji oproti uznávaným teóriám. K takým patrí v roku 1996 nález pozostatkov človeka z austrálskej lokality Jinmium spred 116 000 rokov, keď v Austrálii ešte nemal existovať. Taktiež objav z jaskyne Azychskaja v Arménsku poukazuje na prechodnú formu medzi neandertálcom a človekom heidelberským spred 120 000 – 100 000 rokov. „Neandertálcovi“

spred 150 000 rokov z jaskyne Mugharet el-Zuttiyeh južne od Haify v Galilei nevytvára tvár tak dopredu ako jeho pribuznému z chorvátskej Krapiny. Človek rozumný (Homo sapiens) z marockých lokalít Mugharet el-Aliya a Jebel Irhoud (spred 60 000 – 40 000 rokov) naopak vykazujú neandertálne znaky; obdobne z krymského Starosel'ja (spred 35 000 – 30 000 rokov) a izraelských jaskýň Mugharet es-Skhul v hore Carmel a Qafzeh pri Nazarete (spred 100 000 – 90 000 rokov), neďaleko ktorého v jaskyni Kebara 2 žili ešte pred 55 000 rokmi neandertálci. Títo však už z celej Euroázie asi pred 40 000 rokmi, keď populácia Homo sapiens s rodovou matriarchálnou spoločnosťou dosiahla asi 3 mil. jedincov (asi ako dnešný Madrid), začali miznúť, až úplne vyhynuli.

„Veľká noha“ – skutočnosť alebo legenda?

O niektorých obrovitých primátoch, pripomínajúcich len „nedávno“ vyhynutého orangutanovitého gigantopiteka (Gigantopithecus blacki von Koenigswald, 1935 asi spred 1,2 – 0,25 mil. rokov), ktorý koexistoval s rodom Homo (asi najviac s druhom H. erectus) viac než 1 mil. rokov a vyhynul možno len pred 100 000 rokmi, tesne pred rozšírením človeka rozumného, už kolujú len legendy. V mnohých krajinách ľudia donedávna verili a niektorí veria dodnes v existenciu akýchsi obrov, ochlpených snežných mužov, gigantických hominoidovcov nazývaných spoločne „Veľká noha“ (Bigfoot). Ide napríklad o veľkého opočloveka zo Singapuru pomenovaného Bukit Timah, ktorý možno súvisí s malajským veľkým primátom Mawa/Orang Dalam. Od Laosu cez Vietnam až po Borneo údajne žil Tatutut, resp. Ujít, na Filipínach Manananggal (tiež na ostrove Negros vyhynutý veľký primát Amomongo a na ostrove Samar tzv. Muwa), v západnom Pakistane Barmanou/Barmanu/Baddmanus, v Japonsku Hibagon/Hinagon, v Číne a Mongolsku Yeren/Yiren/Yeh-Ren. Dodnes sa z Himalájí spomína „bájny veľký snežný muž Yeti“, avšak už menej Nyalmo a severnejší čínsky himalajský „Hnedý Yeti“ Xing-xing alebo južnejší „Indický Yeti“ Mande Barung/Burung z východnej Indie a Bangladéša. „Veľkú stopu“ zanechal po sebe aj Almas, ktorého od Kaukazu po Pamír rôzne národy volajú Kaptar, Mulen, Voita, Biabin-guli, Zana, Albasty, Abnauay, Bekk-bok, Golub-yavan, Auli-avan, Ksy-gjik, Očokoči, Gul-biavan, Mirygyd, ... Vo východnom Rusku sa spomína nejaký Tjutjuna/Čučunja/Čučunaa. Zdá sa, že išlo v minulosti o reálnu bytosť, obdobu juhoafrického Mono Grande alebo Maricoxi, austrálskeho Yowie/Yahoo, ale najmä amerického Sasquatch/Skookum z Kordiller od kanadskej Britskej Kolumbie po americký štát Washington. V Murphysboro v štáte Illinois „Veľkú nohu“ predstavoval Big Muddy/Monster, v štáte Arkansas Fouke Monster, v štáte New York Cardiff Giant, v štátoch Ohio a Iowa Grassman, v Missourii MoMo, v Arizone Mogollonské monštrum Mug-ee-yun, na Floride primát Skunk Ape/Stink Ape/Myakka Ape, v Minnesote Chaska, resp. Minnesotský snežný muž tzv. Homo pongoides. Tsul'Kalzu zo západnej časti USA možno súvisí s kanadským Old Yellow Top a s aljašským veľkým Bushmanom (Tentským monštrum), miestnymi obyvateľmi známym ako Urayuli alebo Nantina či Arulataq. Z Južnej Ameriky sa uvádza veľký primát Ameranthropoides loysi (z Kolumbie) a hominid Cherufe (z Chile). Na Novom Zélande vraj žili Moehauské monštrum/Moehau/Maero a opočlovek

Toangians. Z Grónska sa spomína Homo gardarensis (?) a z Havajských ostrovov obrovitý Menehune. „Obri“ neobišli ani Európu, kde údajne žila opica Shug Monkey, škótsky Fearliath, Kentský opočlovek, známy ako anglická beštia z Tunbridge Wells a chorvátsky Vedi/Ved. Predpokladá sa, že väčšina týchto bytostí zaradených do kryptozoológie sú vymyslené alebo vedeckými poznatkami nepodložené.

Múdrosťou proti hlúposti a životom proti smrti alebo obrátene?

Zdroje, ktoré vynakladáme na zbrojenie a ničenie pohlcujú aj väčšinu financií, potrebných na rozšírenie vedeckých poznatkov o vývoji človeka a jeho environmentu. Získanie vedomostí o tom, odkiaľ pochádza a kam smeruje, o možnostiach a spôsobe vlastného prežitia ako posledného poddruhu rodu Homo aj bez tých zbraní, násilností a zbytočného plytvania ohromných prostriedkov, surovín, energií a intelektu na to, čo mu k prežitiu nepomôže, skôr naopak. Len invázia USA do kolisky civilizácie – mezopotámskeho Iraku – 20. marca 2003 pod zámienkou doteraz nepotvrdennej existencie zbraní hromadného ničenia, stála amerických daňových poplatníkov viac než 3 bilióny dolárov, samozrejme bez zohľadnenia obetí na životoch cca 4 000 amerických a 279 spojeneckých vojakov (Poliakov, Britov, Bulharov, Ukrajincov...), asi 30 tis. irackých civilistov, vyše 500 neirackých novinárov, zdravotníkov a podobne. K tomu treba prirátat zatiaľ len odhadované obrovské straty pretrvávajúcej desaťročnej vojny priamo na životoch (vrátane skoro každodennej samovraždy jedného amerického vojaka) a majetku (len z Irackého národného múzea počas invázie ukradli asi 170 tis. vzácnych zbierkových predmetov a v strede starobylého Babylonu upravili plochu na pristávanie helikoptér) a nepriamo vplyvom úpadku ekonomiky. Ťažisko sa presunulo „samo o sebe“ zo strednej Európy a zakrvaveného Balkánu do arabského regiónu severnej Afriky (najmarkantnejšie do nedávno prosperujúcej Líbye) a na Blízky východ (okrem Palestíny, Libanonu a Kurdistanu najmä do Sýrie) a na neustále horúcu pôdu Afganistanu, kde asi už desaťročia leží niekomu na srdci osud tamojších kmeňov; spočiatku v Československu vytrénovaným sovietskym inváznym vojskám (1979 – 1989) alebo Usáma bin Ládínovým freedom fighters/prominentných mužzahedínov, vycvičených a financovaných s podporou USA (podrobnejšie v enviropovedke Roháč na str. 303 – 304 knihy V tieni vyhasnutých sopiek), až po americkú inváziu v roku 2001. Po Druhej svetovej vojne krv tiekla aj v Kórei, Indonézii, Laose, Vietname, Kambodži, Nepále, Kuvajte, Jemene, Paname, Guatemale, Grenade, El Salvadore, Nikarague, Peru, Chile, Kongu, Angole, Mozambiku, Zimbabwe, Namíbi, Ugande, Burundi, Rwande, Čade, Sudáne, Nigérii, Libérii, Sierra Leone, Mali, Etiópii, Eritrei, Somálsku, Alžírsku, Bosne a Hercegovine, Kosove,

Machu Picchu po genocíde obyvateľov ríše Inkov Španielmi, objavené v roku 1911

Dobytie sídla jediného tureckého sandžaku na Slovensku vo Filakove cisárskymi vojskami 27. novembra 1593

Turci vstupujú do hlavného mesta Sedmohradska - Košic na pozvanie Štefana Bočkaja (1604)

Palestíne, Libanone, Gruzínsku, Arménsku a v iných krajinách. Svoje si vytrpelo obyvateľstvo Maďarska, Československa, Srbska, Rumunska, Albánska, Kuby, Srí Lanky... Kým v Slovinsku skončila vojna za tri dni, chorvátsky „Domovinski Rat“ trval od 17. augusta 1990 do 12. novembra 1995. Straty na životoch prinášali a prinášajú všetky vojny (ročne s minimálne 1 000 bojovými obeťami – tak medzištátne, ako aj občianske a extrasystémové – antikoloniálne, národnooslobodzovacie...), ako aj ozbrojené konflikty (ročne s minimálne 25 bojovými obeťami). Peter Brecke takých konfliktov, kde zaznamenali 32 obeť ročne, identifikoval od 15. storočia do konca 20. storočia vyše 3 500. Z toho len v Druhej svetovej vojne zomrelo asi 72,5374 mil. ľudí, z toho bez likvidácie Židov 42,3267 mil. civilistov a 24,4567 mil. vojakov. O viac než 5 % obyvateľov prišlo Poľsko (16,09 %), Litva (14,12 %), Sovietsky zväz (13,77 % so stratou až 23,2 mil. ľudí), Lotyšsko (11,35 %), Portugalský Timor (11,0 %), Nemecko (10,82 %), Singapur (7,14 %), Juhoslávia (6,67 %), Maďarsko (6,3 %) a Indonézia (5,67 %). Obete v Číne dosiahli 20 mil. obyvateľov (3,78 %) a v Japonsku 2,6 mil. (3,61 %); v Československu 365 tis. (2,39 %, obdobne ako vo Fínsku, Holandsku a Albánsku). Samotná anihilácia Židov, Východných Slovanov, cigánov, homosexuálov, jehovistov, odporcov fašizmu, slabomyseľných a podobne sa odhaduje na 16,3 až 20,946 mil. ľudí, z toho do 6 mil. Židov, v prvom rade v Poľsku (3 mil.), Sovietskom zväze, Rumunsku, Československu a Maďarsku (cca 200 tis.). Kým Raphael Lemkin uviedol v roku 1944 na hromadné vyvražďovanie – zničenie (anihiláciu) pojem **genocída** (genocidium, od roku 1958 podľa Elie Wiesela tiež **holocaust**), Rudolph J. Rummel z Havajskej univerzity rozšíril tento termín na **democidum** (democidium ako „smrť vládou/štátnou mocou“). Faktom ostáva, že tento hrôzostrašný jav pôsobil na Zemi už tisícročia a bol príčinou vyše 100 mil. obeť len na západnej pologuli. Podľa amerického historika Davida E. Stannarda

(Oxford University Press, 1993) najväčšia genocída začala na Hispaniole po príchode Krištofa Kolumba a trvala do zmasakrovania Siousov pri Wounded Knee americkou armádou v roku 1890. Za 400 rokov táto genocída stála život asi 60 mil. Indiánov (redukciu ich populácie na 2,5 %), pričom pokračuje v Latinskej Amerike dodnes (v Guatemale Mayovia 1968 – 1996, v Brazílii ľud Tikuna 1988, Yanomami 1993, Rio Pardo 2006). Japonci po invázii na Pearl Harbor (1.12.1941) do konca vojny údajne zavraždili v Ázii do 9,5 mil. ľudí, z toho cca 4 mil. Číňanov. Známe sú aj genocídy, resp. democídy austrálskych aboríginov, Maorirov na Novom Zélande, Papuáncov „na ich ostrove“, ďalej Arménov, Asýrčanov, Grékov a Kurdov Turkami, Džungarov, Tibeťanov a Taipingských rebelov (1850 – 1864) v Číne, Čečencov, Ingušov, Kalmykov, Balkarov, Karačačov a ďalších národov v cárskom Rusku a Sovietskom zväze, Tamilov na Srí Lanke, Hererov a Namov/Namaqua v Namíbii, Tutsiov v Rwande, Poliakov vo Volyňsku a Haliči (Východnej Galícii) Ukrajincami pod vedením Dmytra Kľjačivského (1943-1944), Nemcov po Druhej svetovej vojne v Československu (najmä v oblasti Sudet), Hmongských rebelov v Laose (1975). Vyskytli sa na Filipínach, Zanzibare a Východnom Timore, v Argentíne (1976 – 1983), Mexiku, Dominikánskej republike, Kambodži počas vlády Červených Khmérosov (2 mil. obeť), v Severnej Kórei, Vietname, Indonézii, Bangladéši, Etiópii za vlády Mengistu Haile Mariama, Rovníkovej Guinei, Burundi, Somálsku, Sudáne, ale aj v Juhoslávii a Írsku. V Sovietskom zväze štát pripravil o život v rokoch 1917 – 1987 cca 41 mil. ľudí a v Číne v rokoch 1944 – 1987 cca 35 mil. ľudí. Asi najdlhšie trvali genocídy a perzekúcie Židov, v podstate už od čias Rímskej ríše až do 20. storočia (spočiatku vrátane kresťanov, ktorí neskôr likvidovali iných kresťanov, nielen z radov ariancov, katarov, albigenov, protestantov,...). Predtým Židia po príchode do Kanaánu sa snažili vyhľadiť alebo úplne pobili Amalékov, Midjáncov, Anákovcov, Amorejcov, Chetejcov, Perizejcov, Chivijcov, Girgásejcov, Ammóncov, Efrajimovcov, Filištíncov a ďalšie národy, pričom zničili jedno z najstarších miest Jericho („Mesto i všetko, čo v ňom bolo, spálili ohňom.“ Kniha Józuova, Pád Jericha, 6/24), ako aj ďalšie mestá (Aj, Síchem...) s vyvraždením ich obyvateľov (vrátane 31 kráľov len na západnej strane Jordánu). Rímania takto likvidovali Púnov na konci 3. púnskej vojny (149 – 146 pred n. l.) po destrukcii a prekliatí Kartága. Možno podobne ničili Akkadci Sumer (asi 2340-2198 pred n. l.), Guteovia Akkad (asi 2198 – 2110 pred n. l.), Amoriti asi v roku 1894 pred n. l. celú poslednú Sumersko-akkadskú ríšu, Chetiti a Kasiti asi v roku 1594 pred n. l. Starobabylonskú ríšu. Nakoniec Asýrcania v roku 689 pred n.l. Babylon zrovnali so zemou. Vojská stále slúžili a slúžia na obranu vlastného alebo na dobývanie cudzieho environmentu; odjakživa spôsobili environmentálne škody a stáli štátnu kasu obrovské peniaze a zdroje. Zmenilo sa na tom niečo a zmení sa na tom niečo pri iluzórnom presadzovaní trvalo udržateľného rozvoja? Pri súčasnom zaužívanom spôsobe myslenia asi nie. Pri ataku meniaceho sa (degradujúceho) životného prostredia asi tiež nie, lebo vojenský potenciál zrejme bude využitý v boji za

životodarnější a využiteľnejší, bezpečnejší a vhodnejší environment. Dokedy? Vystávajú triviálne otázky: Prečo žijú Čína, USA a EÚ 5,42 mil. vojakov (z toho Čína 2,3 mil. zrejme nie na ovládanie Tibetu, Mandžuska alebo časti Mongolska), vynakladajú ročne na armády priznaných 871 miliardy eur (z toho USA 565 mld. eur) a vlastnia 8 890 atómových bômb (z toho USA vyše 8 000 asi na vyrovnanie „šachovej partie“ nedohratej z čias Studenej vojny)? Obdobná otázka sa môže týkať Ruskej federácie a niektorých ďalších štátov, pričom väčšina týchto vojsk a ich techniky je odkázaná na rýchle sa mihajúce a zakrátko „trvalo neudržateľné“ (úplne vyčerpané) ropné zdroje, obdobne ako aj automobilová, letecká a lodná doprava a na ňu nadväzujúce potravinové a surovinové (tovarové) zabezpečenie.

Únosnosť environmentu ako systému

Aj keď si to neuvedomujeme a neriadime sa zatiaľ podľa toho, ale všetci vieme, že každý systém môže obsahovať (znieť) len určitý počet prvkov. Na tom je založená aj zásada environmentálnej únosnosti. Každý environment (ako systém) uživí len určitý počet ľudí (jeho prvkov). Naše poznanie pritom stagnuje a správanie ostáva utilitaristické a hedonistické. „Poznáme“ síce počty armád, no nepoznáme limity environmentálnej únosnosti Zeme pre stále sa zvyšujúce množstvo jej obyvateľov ako prvkov tohto globálneho systému, ktorému hrozí z viacerých príčin kolaps alebo výrazná redukcia tých nenásytých prvkov, ku ktorej zrejme budú slúžiť tie armády, možno aj samovoľne, lebo sa tiež budú chcieť uživiť. V podstate dnes už v podstate nevieme, či by zachovaniu environmentu na Zemi viac prospelo ich nebytie alebo bytie (?), aj keď s veľikánskou obavou. Celková otázka bytia alebo nebytia (nielen armád enormne odčerpávajúcich zdroje, ktoré by sa mohli oveľa racionálnejšie využiť, prípadne tvoriť zásobu na prekonanie prvého úderu na počiatku kolapsu spoločnosti a snád' aj vyhnutie sa tejto jeho tragédii) sa už postupne dostáva do popredia. Bude záležať na tom, či už konečne človek/lúďstvo podporí dobro a prestane vyvolávať ďalšie zlo vo forme prehlbovania konfliktov a ich rozširovania až na globálnu úroveň mocenského ozbrojeného boja ako dôsledku rozdielnosti a až násilného presadzovania „tých najsprávnejších“ svetonázorov (filozofii), kultúr a náboženstiev, „tých najsilnejších“ ekonomik a túžbach po bohatstve v systéme dnešnej plutokracie alebo „demokratickej“ timokracie so snahou ovládnuť všetky zvyšné zdroje, ľudí a ich životné prostredie.

Vízia zániku (J. L. Klissenbauer)

„Je lepšie byť zdokonalenou opicou než zdegenerovaným Adamom.“

Edouard Claparède (1873 – 1940), spoluzakladateľ ženevského inštitútu J. J. Rousseaua

RNDr. Jozef Klinda